

YUSUF HAS HACİB ve KUTADGU BİLİG:

- Yazarın hayatı ve edebi şahsiyeti
- Yusuf'un Has Haciblik'e yükselmesi:
- Kutadgu Bilig'in konusu ve tanıtımı:
- Eserin önemi ve tesirleri:
- Kutadgu Bilig'in nüshaları :
- Kutadgu Bilig'den bazı nasihatlar:
- Bibliyografya:

YAZARIN HAYATI VE EDEBİ ŞAHSİYETİ

- İslâmi Türk Edebiyatı' nın eseri ele geçen ilk yazarı 'Yusuf Has Hacib'tir.Miladi 11.asır başlarında Türkistan'ın Balasagun şehrinde doğmuştur.Yusuf rivayetlere göre boylu poslu olduğu,güzel yüzlü ,erkek sesli olduğu gösterişli bir erkek vasfı taşıdığı söylenir.

- Yusuf'un bıraktığı esere bakarak onun iyi bir tahsil görmüş, bilgiye kıymet veren iyi düşünen, iyi yazan fikir ve sanat adamıydı. Onun İbn'i Sina'nın talebesi olduğu rivayet edilir. Bunun sebebi Yusuf'un fikirleriyle İbn'i Sina'nın fikirlerinin hemen hemen aynı olmasıdır.

- Yusuf'un İslam kültürü ve terbiyesi içinde yetişmesine rağmen eserinde özellikle dilinde milliyetçi davranışları dikkat çeker. Eserinde özellikle yabancı kelimelere az yer vermiş, Türkçe kelime ve terimlere çokça yer vermiştir. Ayrıca eserinde Türkçe atasözlerine manilere ve deyimlere de yer vermiştir.

- Yazar eserinde din ve dünya işlerini karşılaştırarak hem dünya işlerine hem de ahiret işlerine önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece eserinde dini, ahlaki hukuki, sosyal, siyasi problemler üzerinde durmuş, düşünmüş ve bu konuları ayrı ayrı işlemiştir.

Yusuf'un Has Haciblik' e Yükselmesi

- Yusuf eserini bitirdikten sonra eserini Karahanlı hükümdarı' Tabgaç Buğra Kara Hakan Ebu Ali Hasan Bin Süleyman Aslan Kara Han'a ithaf etmiştir. Bunun üzerine hükümdar eseri kabul ederek Yusuf'a ordu kumandanlığı ve vezirlikten sonra gelen Has Haciblik rütbesini vermiştir.

- Has Haciblik'e yükselmek kolay bir iş değildir. Bu rütbeye yükselmek için şu özellikler gerekiyordu: Yüz, kıyafet, boy pos, anlayış, akıl, zekilik, bilgi, tavır ve davranış bakımından seçkin insan olmak lazımdı. Bu nedenle her insanın bu rütbeye yükselmesi güçtü.

- Has Haciblik mertebesine yükselen bir kişi bütün insanları , fakir , dul ,öksüz , yoksul yetim olsun bütün dertlerini , dileklerini ve temennilerini dinliyor , haksızlığa uğrayarak hak isteyenlere Has Hacib yardım ediyor ve daha birçok saray ve cemiyet işlerini görüyordu .

- ‘Hacib zeki ve bin türlü bilgiye sahip olmalıdır’ diyen Yusuf eserinde ulu Haciblik vazifesini 90 beyit tutarında bir bahis halinde tanıtır ve ulu Hacib olarak insanı inceden inceye tasvir edip bu mevkiye gelmenin meziyetlerini bize söylüyor.

- Yusuf;Kutadgu Bilig'i yazınca bu mevkiye getirilmiştir. Fakat Has Haciblik için sayılan şartların mühim bir kısmının belkide tamamının yazarımızda mevcut bulunması mümkün hatta tabidir. Çünkü kitabında ulu Haciblik için saydığı vasıflar Yusuf 'un kendisinde bulunmasaydı bu rütbeyi kabul etmezdi.

Kutadgu Bilig'in konusu ve tanıtımı

Eserin esas konusu cemiyet halinde yaşayan İnsanları maddi ve manevi bakımdan hem bu dünyada hem de ahiret de mesut edecek yollar bulmaktır. Bu yolları bir sosyal nizam içinde, bir hukuk prensibi, bir idare disiplini ögütler halinde ifade etmektir.

Yusuf Has hacib tarafından yazılan ve bugün hala İslami Türk Edebiyatı'nın ilk eseri olmak sıfatını muhafaza eden kitabın adıdır. Bu kitapta İslami Kültür olsa da yazar bu kültürü benimsemesine rağmen eserinde Türkçe unsurlar kullanarak milli kalmayı başarmıştır.

“Kut”,Türkçe’de ,saadet,devlet anlamlarına gelir.Kutadgu Bilig: kutluluk bilgisi,saadet bilgisi, devlet olma bilgisi manalarına gelir. Kitap,gerek fert gerek cemiyet halinde yaşayan insanların ahirette ve bu dünyada mesut olabilmeleri için tutacak yolları gösteren eserdir.

Bu eser insanlara öğüt ve bilgi verdiği için didaktik bir eserdir. Hem dini hayatla ilgili, hem de bu dünyayla ilgili insanlara öğütler vererek onların mutlu, saadetli yaşam için uyulacak yolları gösteren bu eser tam bir bilgi kitabı şeklindedir.

Kutadgu Bilig, Kaşkar-Hakaniye lehçesiyle yazılmıştır. Bu eser mesnevi şekliyle yazılmış, manzum bir eserdir. Eserin sonunda kaside şeklinde söylenmiş 124 beyit tutarında 3 parça ve eserin içinde yeri geldikçe söylenmiş, 173 dörtlük daha eserde yer almaktadır.

Kutadgu Bilig'in tamamı 6645 beyitten oluşur
Sonradan kitaba eklenen 77 beyit bu sayıya
dahil değildir.Kutadgu Bilig Acem Aruzu'nun
Mütekarib Bahri'nin faulün-faulün-faulün faul
vezniyle yazılmış manzum bir eserdir.88
başlık altında toplanmıştır.

Bu konuların başında Tevhid yani ALLAH inancı gelir.Sonra peygamberin methi gelir. Bunlardan sonra da padişahın övgüsü ve sahip olması gereken meziyetler hakkında bahisler sıralanır.Sonra yedi yıldız, on iki burç ve dilin meziyetiyle kusuru hakkında bahisler vardır.

Kutadgu Bilig'in yazılışında, karşılıklı konuşma usulü kullanılmıştır.Esere yer yer bir tiyatro üslubu veren bu tarz konuşmalar,din ve dünya karşılaştırmalarına,sosyal nizama,idareye ait problemlerin müzakeresinde bir münazara manzarası olmuştur.Eserde tekrirlere ve alliterasyonlara da sık sık yer verilir.

Bu eser BAYAT kelimesiyle başlar.Bu kelime Eski Türkçe'de ALLAH anlamına gelir.İslam alimleri söze başlarken ALLAH'ın adıyla başlarlar.Yusuf'ta bu ananeye uyarak eserine Bayat yani ALLAH'ın adıyla başlar.

ESERİN ÖNEMİ VE TESİRLERİ:

Türk Dili ve Edebiyatı'nın olduğu kadar Türk kültür tarihinin de manzum eserlerinden biri olan eser el sürülmemiş bir abide halinde karşımızda durmaktadır. Türk-İslam medeniyetinin ilk mesnevisidir. İslami Türk Edebiyatı tarihinin incelenmesinde vazgeçilmez kaynakların başında gelir.

İlimde Arapça'nın ,şiiirde Farisi'nin klasik lisanlar olarak kullandığı bir ortak medeniyet devrinde yazarın “Kutadgu Bilig” Türkçe ile yazması mühim bir Türk dili hadisesidir. Eser Türk Dili'nin tarihi gelişimi açısından önemlidir. Dilimizdeki ilk İslami etkileri bu eserde görebiliriz .

Bu dil Orta Asya Türkçesi'nin İslam K lt r ve medeniyetine ait yeni kelimelerle birle erek yeni bir vezin ve  ekil sistemini de benimseyerek b r nmeye ba ladığı yeni bir kisvenin Karahanlı devlet coğrafiyasında ilerlemiş olan  eklidir.

Kutadgu Bilig Karahanlılar devrindeki Türk Aydınlarının kültürleri,din,dünyagörüşleri du-yuş ve düşünüş ölçüleri,sosyal nizam ve me-denî hayatları hakkında bilgiler veren,birçok fikir ve hikmetleri bugün de uyulacak kadar doğru didaktik bir eserdir.bu nedenle eser ev-rensel bir nitelik taşır.

Bu eser Hakaniye Lehçesi'yle yazıldığı için bu lehçe hakkında mühim bilgiler verir.

Kutadgu Bilig Türk ve İslam gelenekleri eski Türk dinleri ve özellikle Budhacılık ile İslam dini arasında gerçekleştirilmeye çalışılan bir Sentez olması itibarıyla çok önemlidir.

Eserde fukara halkı zenginleřtirmek orta sınıfa ulařtırma konusu vardır.böylelikle eser Orta Asya topraklarında çeřitli iklim,coğrafya ve hayat řartları yüzünden meydana gelen sınıf farkları karřısında daha ilk müslüman Türkler tarafından çareler arandığını göstermesi açısından deęerlidir.

Kutadgu Bilig'in Nüshaları

- Viyana (Herat) Nüshası: Uygur harfleriyle yazılmıştır. Tarihçi Von Hammer tarafından ele geçirilmiştir.
- Mısır Nüshası: 1846'da Anoritz tarafından bulunmuştur.
- Fergana Nüshası: Reşit Rahmeti Arat tarafından tanıtılmıştır. T.D.K. yayınlamıştır

Kutadgu Bilig'den Bazı Nasihatlar

- Sabırlı ol sabretmek er kiři işidir
- İnsan sabrederse göğre bile yol bulur
- Öfke ile kalkan peşimanlığa oturur
- İnsan hiddetlenince işinde yanılır
- Yüz güzelliğre arama güzel huy ara
- Huyu iyi olursa seni memnun eder

- Tanrı kula göz ve kulak verdi, biriyle dünyaya bakarsa öteki ile ahirete bakmalıdır
- Dünya zevkiyle oyalanıp gaflet ederler, ölüm yakalayınca uyanırlar.
- Dili yalancı kimsenin işi cefadır, cefa kimde ise o kimse hayvandır.

Bibliyografya

- N.S.Banarlı,Resimli Türk Edebiyatı Tarihi
- N. Pekolcay,Türk Edebiyatı Tarihi
- M. F. Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi
- R. R. Arat, Kutadgu Bilig
- S. A. Karaalioğlu, Türk Edebiyatı Tarihi
- Meydan Larousse
- Ünlü Kişiler Sözlüğü